

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο ρωσοεβραϊκής καταγωγής γάλλος λογοτέχνης, δημοσιογράφος και μέγας τυχοδιώκτης Ζοζέφ Κεσέλ (Joseph Kessel) γεννήθηκε στις 10 Φεβρουαρίου 1898 στο χωριό Βίλλα Κλάρα, στο κέντρο της άργεντινικής επαρχίας ΄Εντρε Ρίος (Entre Rios), και πέθανε στις 23 Ιουλίου 1979 στην Άβερν (Avernes) του νομού Βάλ-ντ'Ουάζ (Val-d'Oise). Ο πατέρας του είχε επιλέξει ως πατρίδα της καρδιάς του τη Γαλλία. Είχε σπουδάσει ιατρική στο Μονπελιέ και κατόπιν είχε πάει, μαζί με τη γυναίκα του, για τριχρόνη έθελοντική εργασία ως γιατρός σε μία έβραϊκή αγροτική κοινότητα στην Άργεντινή. Τοῦτο ἐξήγει τὴ γέννηση τοῦ Ζοζέφ Κεσέλ στὸν Νέο Κόσμο. Ὅταν οἱ γονεῖς του ἐπανῆλθαν στὴν Εὐρώπη, ἐπανασυνδέθηκαν μετὴν οἰκογένεια τῆς μητέρας του, πού ζοῦσε στὸ Ὅρενμπουργκ ἐπὶ τοῦ Οὐράλη. Ἐκεῖ πέρασε ὁ μικρὸς Ζοζέφ τὰ πρῶτα σχολικὰ του χρόνια ἀπὸ τὸ 1905 ὡς τὸ 1908, ὅποτε οἱ γονεῖς του ἐγκατέλειψαν ὀριστικὰ τὴ γενέθλια ρωσικὴ γῆ, λόγω τῶν τσαρικῶν ἀντισημιτικῶν διώξεων, κι ἐγκαταστάθηκαν στὴ Νίκαια. Ἡ κοσμοπολίτικη αὐτὴ καταγωγὴ του ἀνέπτυξε μέσα του τὴν ἀγάπη γιὰ τὶς ἀνὰ τὸν κόσμον περιπλανήσεις του.

Στὴ Νίκαια καὶ κατόπιν στὸ Παρίσι ἔκανε ὁ Ζοζέφ Κεσέλ τὶς γυμνασιακὲς του σπουδὲς καὶ στὸ Παρίσι σπούδασε φιλολογία, μολονότι ὄνειρευόταν νὰ γίνῃ ἠθοποιός. Ὅμως τοῦ παρουσιάστηκε, μόλις στὰ δεκαεπτὰ του χρόνια, ἡ εὐκαιρία νὰ προσληφθῇ στὴ δημοφιλέστερη καθημερινὴ ἐφημερίδα τοῦ Παρισιοῦ, τὴ *Journal des débats*, στὴν ἔδρα τῆς ὁποίας ἔδειχναν ἀκόμη τὴν πολυθρόνα τοῦ Σατωμπριάν, ἔγραφαν μετὸν κονδυλοφόρο κι ἔστελναν ταχυδρομικῶς τὰ ἄρθρα τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Μετὴν κήρυξη τοῦ Α΄ Παγκοσμίου πολέμου ὁ νεότατος Ζοζέφ Κεσέλ ἐγκατέλειψε ὀριστικὰ τὶς θεατρικὲς φιλοδοξίες του καὶ προσωρινὰ τὴ δημοσιογραφία γιὰ νὰ καταταγεῖ ἐθελοντικὰ στὸ πυροβολικὸ κι ἔπειτα στὴν ἀεροπορία. Ἀπὸ τὴν ἐμπειρία του αὐτὴ ἀντλήσε τὴν ἔμπνευση γιὰ τὴν πρώτη μεγάλη λογοτεχνικὴ ἐπιτυχία του *L'équipage* [Τὸ πλήρωμα, 1923], μετὴν ὁποία ἐγκαινιάστηκε ἕνα λογοτεχνικὸ εἶδος δράσης, πού τὸ δόξασαν στὴ συνέχεια ὁ Ἄντρέ Μαλρώ (André Malraux, 1901-1976) καὶ ὁ Ἄντουαν ντὲ Σαιντ-Ἐξυπερύ (Antoine de Saint-Exupéry, 1900-1944). Τὸ 1918 κατατάχθηκε ἐθελοντικὰ σ' ἕνα ἐκστρατευτικὸ σῶμα πού ἔστειλε ἡ Γαλλία στὴ Σιβηρία. Ἀπὸ ἐκεῖ ἐπέστρεψε στὴ Γαλλία μέσω τῆς Κίνας καὶ τῆς Ἰνδίας, ὀλοκληρώνοντας ἔτσι τὸν πρῶτο του γύρο τοῦ κόσμου. Πολὺ ἀργότερα ἀφηγήθηκε αὐτὴ τὴν περιπέτειά του στὸ ἔργο του *Les temps sauvages* [Οἱ ἄγριοι καιροί, 1975].

Μετὰ τὴ λήξη τῶν ἐχθροπραξιῶν τοῦ Μεγάλου πολέμου, ὁ Ζοζέφ Κεσέλ ἄρχισε τὴ διπλὴ σταδιοδρομία τοῦ ρεπόρτερ καὶ τοῦ λογοτέχνη, ἀντλώντας τὸ ὑλικὸ τῶν ἔργων του ἀπὸ τὰ πολυάριθμα ταξίδια του. Στὴ διάρκεια τοῦ μεσοπολέμου ἔζησε μετὸν ἔνταση τὴ διεθνή ἐπικαιρότητα. Ὑπῆρξε αὐτόπτης μάρτυρας τῆς ἐξέγερσης τῶν Ἰρλανδῶν ἐναντίον τῆς Ἀγγλίας. Παρακολούθησε τὶς ἀπαρχὲς τοῦ σιωνισμοῦ καὶ εἴκοσι μάλιστα χρόνια ἀργότερα ἔλαβε θεώρηση τοῦ διαβατηρίου του ἀπὸ τὸ νεοσύστατο κράτος τοῦ Ἰσραὴλ μετὸν ἀριθμὸ 1. Εἶδε τὸ ξεκίνημα τοῦ ἀεροπορικοῦ ταχυδρομείου ὑπὸ τὸν Ζὰν Μερμόζ (Jean Mermoz, 1901-1936) καὶ τὸν Σαιντ-Ἐξυπερύ. Παρακολούθησε τοὺς τελευταίους (;) δουλέμπορους στὴν Ἐρυθρὰ Θάλασσα. Στὴ Γερμανία συνάντησε ἕναν «ἄντρα ντυμένο μ' ἕνα φτηνὸ μαῦρο κοστουμί, χωρὶς κομψότητα, οὔτε ἰσχύ, οὔτε γοητεία, ἕναν ἀσήμαντο ἄντρα,

θλιβερό κι άρκετά παρακατιανό», πού ήταν ό Άδόλφος Χίτλερ. Άπ' αὐτή τήν περίοδο άς άναφερθοῦν ένδεικτικά τά έξής έργα του: *La Steppe rouge* [Η κόκκινη στέπα, 1922], *Les Captifs* [Οι αιχμάλωτοι, 1926], *Η ώραία τής ήμέρας* (*Belle de jour*, 1928), *Dames de Californie* [Κυρίες τής Καλιφόρνιας, 1929], *Vent de sable* [Άνεμοθύελλα, 1929], *Wagon-lit* [Κλινάμαξα, 1932], *Η περαστική τοῦ Σάν-Σουσί* (*La Passante du Sans-Souci*, 1936). Με τὸ τελευταίό μυθιστόρημά του έδωσε μάλιστα μιὰ μαρτυρία τής άμείλικτης άνόδου τοῦ ναζισμοῦ.

Μετὰ τὸ πέρας τοῦ Β' Παγκοσμίου πολέμου, κατὰ τὸν όποιο διαδραμάτισε ένεργό ρόλο στήν αντίσταση κι ώς άεροπόρος τής Έλευθέρης Γαλλίας στή RAF μαζί με τὸν Ρομαίν Γκαρύ (Romain Gary, 1914-1980), ό Ζοζέφ Κεσέλ ξαναβρήκε τίς δημοσιογραφικές και συγγραφικές του δραστηριότητες, δημοσιεύοντας μεταξὺ άλλων τά: *L'Armée des ombres* [Η στρατιὰ τῶν σκιῶν, 1943], *Le Tour du malheur* [Ο γύρος τής δυστυχίας, 1950], *Στὸ μεγάλο παζάρι* (*Au grand socco*, 1952), *Les Amants du Tage* [Οι έραστές τοῦ Τάγου, 1954], *La Vallée des rubis* [Η κοιλάδα τῶν ρουμπινιῶν, 1955], τή μεγάλη έπιτυχία του *Τὸ λιοντάρι* (*Le Lion*, 1958) και τούς *Καβαλάρηδες* (*Les Cavaliers*, 1967). Τιμήθηκε τὸ 1926 με τὸ μεγάλο βραβείο μυθιστορήματος τής Γαλλικῆς Άκαδημίας για τὸ έργο του *Les Captifs* και τὸ 1959 με τὸ βραβείο Prince-Pierre-de-Monaco. Τὸν Νοέμβριο 1962 έγινε ή εισδοχή του στή Γαλλικῆ Άκαδημία. Πέθανε άπό άνεύρισμα στήν ήλικία τῶν 81 έτῶν, λίγους μόλις μῆνες πριν άπό τὸ θάνατο τής γυναίκας του Michèle τὸ ίδιο έτος, και ένταφιάστηκε στὸ παρισινὸ νεκροταφείο τοῦ Μονπαρνάς.

Πολλά έργα του μεταφέρθηκαν στή μεγάλη οθόνη άπό γνωστούς σκηνοθέτες. Η άρχή έγινε άπό Άνατόλ Λίτβακ (Anatole Litvak, 1902-1974), ό όποιος σκηνοθέτησε τὸ 1935 τὸ μυθιστόρημά του *L'équipage* τοῦ 1923. Άπό τίς γνωστότερες ταινίες πού βασίστηκαν σέ μυθιστορήματά του εἶναι «Η ώραία τής ήμέρας», πού κινηματογράφησε με μεγάλη έπιτυχία τὸ 1967 ό πολὺς Λουίς Μπουνιουέλ (Luis Buñuel, 1900-1983) με πρωταγωνίστρια τήν Κατρίν Ντενέβ. Οι άλλες εἶναι: «Η στρατιὰ τῶν σκιῶν» πού μετέφερε στὸν κινηματογράφο τὸ 1969 ό Ζάν-Πιέρ Μελβίλ (Jean-Pierre Melville, 1917-1973) και «Η περαστική τοῦ Σάν-Σουσί» τοῦ 1928 πού σκηνοθέτησε τὸ 1982 ό Ζάκ Ρουφιό (Jacques Rouffio, 1928) με πρωταγωνίστρια τή Ρόμυ Σνάιντερ στὸν τελευταίό ρόλο τής ζωῆς της. Έξάλλου ό Ζοζέφ Κεσέλ έγραψε και πολλά κινηματογραφικά σενάρια με γνωστότερο εκείνο τής ταινίας «Η νύχτα τῶν στρατηγῶν», σέ συνεργασία με τὸν Paul Dehn, τὸ όποιο βασίστηκε σέ μυθιστόρημα τοῦ Χάνς-Χέλμουτ Κίρστ (Hans-Helmut Kirst) και γυρίστηκε τὸ 1967 άπό τὸν Άνατόλ Λίτβακ.

Άπό πολὺ νωρίς ό Ζοζέφ Κεσέλ εἶχε κυριευτεῖ άπό τήν έφεσή του νά άφηγεῖται. Άπό τὰ παιδικὰ άκόμη χρόνια του, εἶχε καταγοητευτεῖ άπό τὰ άφηγήματα έξωτικῶν έξερευνηήσεων πού τοῦ διάβαζε κάθε βράδυ ή μητέρα του. Όμως κι ό ίδιος, όπως έλεγε, εἶχε πάντοτε τή διάθεση όχι μόνο νά άκούω ιστορίες αλλά και νά τις διηγείται και κατόπιν νά τις γράφει. Συχνὰ τοῦ άρεσε νά άφηγεῖται στὸν άδελφό του διάφορες ιστορίες μέχρι τίς δύο τὸ πρωί, έπινοώντας διάφορες παραλλαγές κατὰ τή διάρκεια τής άφήγησῆς του.

Κατὰ τήν τρίχρονη παραμονή του στὸ Όρεμπουργκ θαμπώθηκε άπό τὰ έργα και τίς ήμέρες τῶν μεγάλων μορφῶν τής ρωσικῆς ιστορίας, διαβάζοντας τὰ άφηγήματα τοῦ Άλεξάντρ Πούσκιν (1799-1837), τοῦ Μιχαήλ Λέρμοντοφ (1814-1841) και τοῦ Άλέξέι Τολστόι (1883-1945). Άπό τούς ρώσους συγγραφείς τὸν έπηρέασε κυρίως ό μεγάλος βαθμὸς κατανόησῆς τους για τὰ ανθρώπινα πράγματα και κυρίως ή άρνησή τους, λόγω βαθιάς έπιείκειας, νά κρίνουν τούς ήρωες τῶν έργων τους.

Άργότερα στή Νίκαια όπου έζησε άπό τὸ 1908 μέχρι τὸ 1913, ένθουσιάστηκε άπό τὸν *Πόλεμο και Ειρήνη* τοῦ Λέοντα Τολστόι καθώς κι άπό τούς *Τρεῖς σωματοφύλακες* τοῦ Άλέξανδρου Δουμᾶ πατρός, δύο βιβλία πού τὸν συντρόφευσαν σέ όλόκληρη τή ζωή του. Με τήν προτροπή τοῦ πατέρα του και τοῦ καθηγητῆ του τῶν γαλλικῶν βυθίστηκε στὸ

ἔργο τοῦ Σταντάλ καὶ τοῦ Μπαλζάκ, ἐνῶ τὸν εἴλκυσαν τὰ διηγήματα τοῦ Κίπλινγκ καὶ τοῦ Τόμας Χάρντυ. Ἐξάλλου ἀνακάλυψε στὸ πρωτότυπο τὰ μυθιστορήματα τοῦ Ντοστογιέφσκι καὶ τοῦ Λέοντα Τολστόι. Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε ἀπὸ τὰ δώδεκά του χρόνια ἀρχίσει νὰ γράφει κάποια ἱστορικά ἀφηγήματα γιὰ τοὺς συμμαθητές του, παραμένοντας ἀπὸ τότε καὶ γιὰ πάντα μαγεμένος ἀπὸ τὰ μακρυνὰ ταξίδια καὶ τοὺς ἥρωες μὲ τὴν τυχοδιωκτικὴ καὶ γεμάτη κινδύνους ζωὴ, ποὺ κυριαρχοῦν στὰ μυθιστορήματα τοῦ Τζότζεφ Κόνραντ. Τέλος τὸ 1916 εἶχε γράφει τὰ δύο πρῶτα τοῦ διηγήματα γιὰ τὴν ἐφημερίδα στὴν ὁποία εἶχε προσληφθεῖ.

Μὲ τὴν ἐνθάρρυνση τοῦ μεγαλοεχδότη Γκαστὸν Γκαλλιμάρ, δημοσίευσε τὸ 1922 τὸν πρῶτο τόμο διηγημάτων του ὑπὸ τὸν τίτλο *Ἡ κόκκινη στέπα*. Ὅλα τὰ σύντομα διηγήματά του τὰ ἔγραφε κατὰ τὴν πρώτη περίοδο τῆς λογοτεχνικῆς σταδιοδρομίας του, ἐνῶ παράλληλα ἀσχοῦσε τὴ δημοσιογραφία. Μέχρι τὰ τριάντα του εἶχε δημοσιεύσει πολλὰ διηγήματα, μιὰ φόρμα λογοτεχνικῆς ἔκφρασης πού, κατὰ τὴ γνώμη του καὶ δικαίως, ταιριάζει τέλεια στὴν ὀρμὴ καὶ τὴν ἀνυπομονησία τῶν νιάτων.

Ἡ ἐνασχόλησή του μὲ τὰ σύντομα κείμενα, σφυρηλάτησε τὸ γράψιμο τῶν μυθιστορημάτων του, μὲ ὁποία ἐγκαινίασε, ὅπως δικαίως θεωρεῖ ἡ κριτικὴ, ἓνα νέο λογοτεχνικὸ εἶδος, τὸ μυθιστορηματικὸ ρεπορτάζ. Σὲ τοῦτο συνετέλεσε τὰ μέγιστα ἡ δημοσιογραφικὴ του δεινότητα, μὲ τὴν ὁποία κάλυψε ὅλα τὰ μεγάλα γεγονότα ποὺ σημάδεψαν τὸν πλανήτη μας ἐπὶ μίᾳ πεντηκονταετία.

Ἡ Ρωσία, τὴν ὁποία ὁ Σοζέφ Κεσὲλ ἐγκατέλειψε παιδί, δὲν ἔπαψε ποτὲ νὰ ἀσκεῖ μαγνητισμὸ πάνω του καὶ νὰ τὸν ἐλκύει καὶ συγγραφικά. Τὰ συγκεντρωμένα στὸ παρὸν ἀνθολόγιο διηγήματα σκιαγραφοῦν τὴν πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ πραγματικότητα τῶν σκληρῶν πρώτων χρόνων ποὺ ἀκολούθησαν τὴ Ρωσικὴ Ἐπανάσταση καὶ φωτίζουν τραγικὰ τὴν κατασταλτικὴ συμπεριφορὰ τῶν μπολσεβίκων, περιγράφουν τὰ ἐγκλήματα ποὺ διέπραξαν οἱ ὀρκισμένοι μπολσεβίκοι, καθὼς καὶ τὸν ἀντίκτυπο τῶν βιαιοτήτων τους πάνω σὲ ἀνυπεράσπιστα ἄτομα ποὺ βυθίστηκαν ἀναπόφευκτα, ἐφόσον δὲν ἐκτελέστηκαν, στὴν παραφροσύνῃ. Μὲ τὴ γραφὴ του, ὁ Ζοζέφ Κεσὲλ ξεγυμνώνει τὸν τρόπο ποὺ πλανιόταν στὴ Σοβιετικὴ Ἐνωσὴ καὶ δίνει φωνὴ στοὺς παντοειδεῖς κατατρεγμένους. Τὸ κλίμα τρομοκρατίας καὶ ἀνασφάλειας, ποὺ ἦταν διάχυτο στὴ ρωσικὴ κοινωνία γιὰ ὅλους ἀνεξαιρέτως κατὰ τὰ μετεπαναστατικὰ χρόνια τῆς ἐδραίωσης τοῦ μπολσεβικισμοῦ, τὸ ἐπεβάρυνε ἡ ἀνέχεια καὶ ἡ πείνα. Οἱ τερατώδεις ἐπιπτώσεις τῆς Ἐπανάστασης πρόσφεραν στὸν Ζοζέφ Κεσὲλ τὸ ἀσφυκτικὸ πλαίσιο τῶν διηγημάτων του καὶ πλούσιο ὕλικὸ θεμάτων καὶ προσώπων.

Μέσα ἀπὸ τὰ σύντομα κείμενα τοῦ Ζοζέφ Κεσὲλ ἀποκαλύπτονται τὰ ἀφηγηματικὰ προσόντα ἐνὸς συγγραφέα ποὺ διακρίθηκε στὴν τέχνη τοῦ λογοτεχνικοῦ στιγμιότυπου. Στὰ διηγήματα καὶ τὶς νουβέλες του εἶναι δύσκολο νὰ διακρίνει κανεὶς τὸ μέρος τῆς μυθοπλασίας ἀπὸ ἐκεῖνο τῆς αὐθεντικότητας ποὺ συνθέτουν τὴν ἀφηγηματικὴ οὐσία τῶν κειμένων του. Ἄλλωστε καὶ πόση σημασία ἔχει τοῦτο; Πάντως τὰ πρόσωπα τῶν διηγημάτων του δὲν ἀποτελοῦν ἀπλῶς καὶ μόνο ἥρωες μιᾶς ὁποιασδήποτε πλοκῆς, ἀλλὰ μάρτυρες μιᾶς ἐποχῆς καὶ ἐνὸς τερατώδους καταπιεστικοῦ οἰκονομικοπολιτικοῦ συστήματος. Ἡρωές του εἶναι εἴτε κάποιοι ἀπὸ τοὺς πολυάριθμους ρώσους ἐμικρῆδες ποὺ κατέκλυσαν τὴ Δύση, θύματα διώξεων ἀπὸ τοὺς μπολσεβίκους, εἴτε κάποιοι ποὺ παρέμειναν στὸ ἐσωτερικὸ μιᾶς χώρας μὲ ἀποδιοργανωμένη τὴν κρατικὴ μηχανή, ποὺ προσπαθοῦσε νὰ λειτουργήσει μὲσω στυγνῆς τρομοκράτησης τῶν πολιτῶν. Καὶ ἐνῶ ὁ λαὸς στέναζε ἀπὸ τὴν ἀθλιότητα, οἱ κομμουνιστὲς ἰθύνοντες ἔκαναν χρῆση προνομίων, ποὺ οἱ ἴδιοι εἶχαν θεσπίσει γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους.